

## A vona byla jako

Albert Maršík (student Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK)

V roce 1982 vydává Frank Zappa písničku *Valleygirl*. Písnička komentuje stereotyp mladé obyvatelky jižní Kalifornie z vyšší třídy. Zaznívá zde monolog jeho dcery Moon Zappy, která paroduje typickou mluvu těchto takzvaných *Valleygirls*. Zappa si může odškrtnout další hit.

Mimo různé zvukové vlastnosti této mluvy (například stoupavá intonace na konci vět) zpouzarizoval takto Zappa také časté užívání slova *like*. Slovo *like* se v angličtině vedle slovesa *líbit* a příslovce *jako* může stát také částicí. Význam částic se nedá definovat tak jako význam podstatného jména či slovesa. Místo toho spočívá ve funkci, kterou částice plní v komunikaci. *Like* se tak může stát prostým výplňkovým slovem, které mluvčí pronese, pokud váhá nebo váhání naznačuje. Podle dostupných zdrojů to sice nebylo na jihu Kalifornie, kde slovo *like* nabylo významu výplňkového, *hezitačního* prostředku, k této oblasti se však právě kvůli populární kultuře nyní váže.

Moon Zappa ve svém monologu dále proslavila frázi *be like*. Takto se *like* přidáním slovesa *be* stává prostředkem *kvotativním* (z latinského *quote – citát*) a *nikoli* hezitačním. Jinými slovy, uvozuje se jím v angličtině přímá řeč. Typicky se jedná o prostředek mluveného jazyka. Nemusí uvádět pouze mluvený projev, ale také například gesto, výraz ve tváři a podobně.

Frazeologický kalk je jev, při kterém jeden jazyk přeje *frazém* z jiného jazyka tak, že každé jednotlivé slovo přeloží, ale ponechá si strukturu původní fráze. Vznikají tak fráze jako udělat obchod (*make a deal*), nemám na sobě žádné peníze (*i have no money on me*) či cítě se volni (*feel free to*). Větné vazby tohoto druhu lze typicky očekávat od bilingvních mluvčích. Čeština jich mnoho přejala z němčiny a dalších jazyků. V současnosti přejímá čeština frazeologické kalky především z angličtiny. Vznikají tak nové vazby, které mohou na mluvčího angličtinou méně ovlivněného působit poněkud nepřírozně.

Spojení *jsem jako*, *byl jako*, *byla jako* v češtině uvozuje srovnání. Dnes však získává další význam, a to právě ten, který proslavila Moon Zappa ve svém monologu. *Být* (*jsem*, *byla*, *byli*) jako proto působí jako frazeologický kalk vycházející z anglického *be like*.

Obě fráze, česká i anglická, tak mají stejnou gramatickou strukturu a stejné dva významy. Ten druhý je sice v češtině zatím jen málo pozorovaný, ale častější, než by se mohlo zdát. Z vlastního pozorování dospívám k názoru, že tuto vazbu užívají typicky mladší mluvčí. Možná proto není možné ji dohledat v dostupných jazykových korpusech, protože kvůli právním podmínkám a vědecké etice není tak snadné pořizovat nahrávky náctiletých.

V dnešní době naštěstí máme k dispozici platformy, které slouží ke komunikaci psaným jazykem, který se však vyznačuje prvky mluvenosti. Jedná se například o sociální síť Twitter. V krátkých zprávách zde 330 miliónů uživatelů vede debaty, komunikuje se svým publikem nebo jen tak vykřikuje do prázdna. Právě zde nacházíme černé na bílém výskyt fráze *já jsem jako* v nepopíratelně kvotativním významu:

- *vždycky jsou vsichni jako nepij zase udelas nakou sracku a ja jsem jako „yes :p :p“*
- *já jsem jako chci být sama ale ne osamělá*
- *Já jsem jako „nechci, aby o mně kdokoliv něco věděl“ a pak nāpisu každou sracku na tt*

Jaká je budoucnost této vazby, nemůžeme tušit. Záleží to především na tom, jak budou dál mladí mluvčí, uživatelé tohoto spojení, jazykově růst. Možná ji za pár let shledají nespisovnou, nepřipustnou nebo prostě nehezkou. Když už ale jednou do jazyka takto vstoupila, nejspíš jen tak nevytizí. Frazeologické kalkování je v jazyce přítomné snad odjakživa. Puristický přístup k naší mateřtině tyto nové vazby často odmítá, ale pro bedlivého pozorovatele jazyka je nesmírně zajímavé je vnímat a pociťovat jemné odstíny významů, které s sebou přináší.